

УДК 629.7.073

І. В. ДЕМЧЕНКО

аспірант

Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ІНОЗЕМЦІВ – МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Сучасні вимоги до змісту підготовки майбутніх фахівців авіаційної галузі зумовлюють необхідність постійного вдосконалення навчального процесу в льотних навчальних закладах. Одним з головних елементів підвищення ефективності та якості цього процесу є постійне вдосконалення дидактичної складової як комплексу прийомів, методів і методик, технологій та організаційних форм підготовки майбутніх фахівців авіаційної галузі. У зв'язку з виходом української держави на міжнародну арену актуалізувалася проблема трансформації від стереотипного мислення до нестандартного мислення.

Ключові слова: іноземці, авіаційна галузь, критичне мислення, льотний навчальний заклад, педагогічна умова, мотивація, авіаційна (англійська) мова.

Тривалий час система української освіти стримувала розвиток творчої та критично мислячої особистості. На жаль, студенти стали заручниками старої, неадаптованої до сучасних вимог системи освіти, яка позбавляє їх необхідних якостей, необхідних для жорсткої конкуренції на ринку праці. На сьогодні в Україні роль критичного мислення виходить на перший план. Воно стає міцним фундаментом, яке є підґрунтям ґрунтовних знань. Сучасним українським закладам вищої освіти складно підготувати висококваліфікованих фахівців, які будуть відповідати вимогам сучасного ринку праці.

Особливості підготовки студентів-іноземців у закладах вищої освіти висвітлено в наукових працях О. В. Адаменка, Т. І. Блінової, М. І. Вітківської, Т. І. Довготько, О. В. Палки, А. М. Приходько, Д. О. Порох, М. В. Разьоновой, О. О. Резван, Л. І. Рибаченко, Н. С. Стеніна.

У контексті нашого дослідження становить інтерес розвиток критичного мислення, яке детально вивчали вітчизняні й зарубіжні науковці: О. С. Буковин, С. І. Векслер, Т. С. Воропай, Р. Джонсон, С. І. Заір-Бек, А. Кроуфорд, М. Ліпман, В. Саул, Н. Б. Скоморовська, С. О. Терно, О. В. Тягло.

Мета статті – простежити розвиток критичного мислення іноземців – майбутніх фахівців авіаційної галузі в процесі формування позитивної мотивації до професійної англомовної комунікації.

Мета сучасної освіти полягає не лише в наданні студентам інформації, а й у сприянні розвитку критичного способу мислення. Потреби економічного розвитку, пошуки шляхів формування відповідальної та успішної особистості привели до появи сучасної концепції критичного мислення.

Існують різні визначення поняття «критичне мислення» в сучасних педагогічних енциклопедичних виданнях України. Так, «Великий тлумачний словник сучасної української мови» подає значення слова «критичний» так:

1. Стосовно до критики; який містить критику; який ґрунтується на науковій перевірці правдивості, правильності чого-небудь.

2. Той, що стосується розгляду й оцінки когось-небудь чи чого-небудь із метою виявлення та усунення вад, хиб.

3. Здатний виявляти та оцінювати позитивне й негативне в комусь-небудь або чому-небудь. Слово «мислення» в тому самому словнику витлумачено як, міркування, зіставлення явищ об'єктивної дійсності з відповідними висновками [3].

Проблема розвитку критичного мислення перебуває в центрі уваги зарубіжних і вітчизняних педагогів. Науковець М. Ліпман, засновник Інституту критичного мислення США, вважає критичне мислення майстерним, відповідальним мисленням, яке сприяє доброму судженню, оскільки воно ґрунтується на критеріях; є самокорегованим; є чутливим до контексту. Науковець розглядав критичне мислення як нагальну потребу для життя в сучасному світі, оскільки це вміння дає змогу правильно розв'язувати широке коло практичних проблем у будь-якій професійній діяльності (архітектора, юриста, лікаря тощо), у людських відносинах, у науковій діяльності, у повсякденному житті тощо. Ми погоджуємося із цим визначенням. Критичне мислення можна розглядати як нагальну потребу для розв'язання завдань та проблем у професійній діяльності студентів-іноземців авіаційної галузі.

Американський аналітик Р. Джонсон зазначив, що «критичне мислення – це особливий вид розумової діяльності, який дозволяє людині сформувати раціональне судження щодо запропонованої думки або моделі поведінки» [2, с. 15].

У наукових дослідженнях С. І. Векслера зазначено, що критичне мислення – це момент у мисленні, коли критичний підхід стає природним шляхом взаємодії з ідеями та інформацією. Це активний процес, який або стимулюється, або трапляється спонтанно й надає студентові можливість контролювати інформацію, ставити під сумнів, об'єднувати, переробляти, адаптувати або відкидати, висловлювати самостійні оціночні судження, переконливо аргументувати їх [4, с. 59]. Нам імпонує думка науковця, що постійне збільшення обсягів знань, необхідність орієнтуватися в потоці інформації, що зростає, змушують студентів-іноземців шукати джерело нових знань безпосередньо в середині системи освіти.

Науковець Н. Б. Скоморовська зауважила, що розвиток критичного мислення – це формування вмінь та навичок, які впливають на характер розумової діяльності людини: вміння проникати в суть речей, ставити запитання, знаходити нові підходи до їх з'ясування, швидко вирішувати завдання, змінюючи, за необхідності, спосіб розв'язання; вміння оцінювати події, твердження, вчинки, факти, робити свідомий вибір, формулювати доречні запитання; вміння аргументовано висловлювати думки, контролю-

вати правильність своїх суджень, порівнювати із судженнями опонентів, не піддаватися впливу чужих думок без їх належного аналізу й усвідомлення, долати стереотипи мислення, переглядати за потреби власну позицію; уміти приймати оптимальні рішення, бачити труднощі, що виникають у реальному світі, шукати шляхи їх раціонального вирішення [6].

На думку науковця С. О. Терно, для розвитку критичного мислення необхідно створювати проблемні ситуації в процесі навчання; пропонувати нетривіальні проблемні завдання; регулярно створювати ситуації вибору (проблемні методи); організовувати діалог у процесі розв'язування проблемних завдань (інтерактивні форми навчання); передбачати письмове викладення розмірковувань учнів з подальшою рефлексією; надавати право на помилку та моделювати ситуації виправлення помилок. За таких умов навчання мислення набуватиме усвідомленості, самостійності, рефлексивності, обґрунтованості, контрольованості та самоорганізованості, тобто розвиватиметься мислення другого порядку (або високого порядку), яке називають критичним мисленням [7].

Як зазначили дослідники А. Кроуфорд та В. Саул, формування критичного мислення висуває певні вимоги щодо структури заняття, яка складається з трьох фаз:

1) актуалізація (виклик) – згадування в пам'яті наявних знань, зосередження на темі, представлення контексту для розуміння нових ідей;

2) побудови знань (реалізація смислу) – відповідність очікувань тому, що вивчається, виявлення основних моментів, відстеження процесу мислення, поєднання змісту уроку з особистим досвідом студентів, поставка запитання до вивченого на уроці;

3) консолідації (рефлексія) має на меті узагальнення основних ідей, інтерпретацію визначених ідей, обмін думками, виявлення особистого ставлення, апробацію ідей, оцінювання процесу навчання [5, с. 12-13].

Найбільш відомою моделлю, яка описує процес критичного мислення, є таксономія Бенджаміна Блума (B. Blom), яка включає шість навичок мислення, структурованих від базового до просунутого рівня. Так, Б. Блум виокремив поняття «таксономія» – ієрархія системи педагогічних цілей, у якій встановлено відповідні категорії та послідовні рівні, що визначають три сфери навчальної діяльності: когнітивну (Cognitive domain) – розумові навички (Mental skills); афективну (Affective domain) – почуття та емоції (Attitude); психомоторну (Psychomotor) – фізичні вміння та навички: (Skills). До цілей когнітивної групи належать запам'ятовування й відтворення засвоєного матеріалу, який потрібно осмислити. Цілі цієї програми представлені в підручниках та посібниках, навчальних програмах, у повсякденній навчальній практиці. До другої групи належать цілі формування емоційно-особистісного ставлення до навколишнього середовища, які виражаються через сприйняття, інтерес та здібності. Цілі навчання третьої групи становить психомоторна сфера. До цієї групи входять види моторно-рухливої маніпулятивної діяльності нервово-м'язової координації. Це навички пи-

сьма, мовні, фізичні та трудові [1]. У контексті нашого дослідження розглянемо когнітивну групу цілей. Цілі навчання когнітивної групи можуть бути виражені через такі елементи таксономії Б. Блума: оцінювання, синтез, аналіз, застосування, розуміння, знання. Таким чином, використання впорядкованої системи цілей навчання дуже важливе для побудови навчального процесу, враховуючи їх, викладач визначає перспективи подальшої роботи, а також знання конкретних цілей дає можливість викладачу пояснити студентам орієнтири їх спільної роботи. Процес оволодіння англійською мовою передбачає не лише засвоєння знань сукупності правил та граматичних конструкцій, а й вироблення вміння використовувати мову в повсякденному житті та професійній сфері. На нашу думку, використання таксономії Б. Блума на заняттях англійської мови відіграє важливу роль у навчальному процесі. Вона дає змогу правильно сформулювати навчальні цілі, скласти завдання для студентів і проводити рефлексію за результатами навчання, сприяє розвитку критичного мислення, дає можливість підготувати до професійної діяльності. Процес опанування англійської мови прискорюється завдяки комунікативній спрямованості вправ та завдань, що дає змогу враховувати рівень складності вивчення англійської мови, переходити від одного рівня складності до іншого. Для того, щоб вирішити ці проблеми, необхідні певні знання та вміння. Простого використання лексичних одиниць та певних граматичних структур недостатньо, адже ці ситуації виходять за лінгвістичні межі.

Висновки. Таким чином, одним із складників професійної підготовки іноземців – майбутніх фахівців авіаційної галузі, який суттєво впливає на людський фактор в авіації, є розвиток критичного мислення в процесі формування мотивації до професійної англомовної комунікації.

Проведений аналіз наукової літератури дає підстави розглянути «критичне мислення» – активний процес пізнання, який постійно диференціюється та систематизується з позиції істинності, достовірності. Це особливий тип мислення людини для переосмислення інформації, який визначається не лише запасом знань, а й особистісними якостями, переконаннями та установками, спрямований на самостійне розв’язання проблеми через усебічний розгляд на основі різних джерел інформації й визначення шляхів розв’язання цієї проблеми.

Список використаної літератури

1. Bloom B. S. Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. New York, 1956.
2. Вукіна Н. В., Дементієвська Н. П., Сущенко І. М. Критичне мислення: як цьому навчати : наук.-метод. посібник / за наук. ред. О. І. Пошетун. Харків, 2007. 190 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 373 с.
4. Векслер С. І. Розвиток критичного мислення учнів у процесі навчання. Київ : Радянська школа, 1971. 59 с.
5. Кроуфорд А., Саул В. Технології розвитку критичного мислення. Київ : Плеяди, 2006. 220 с.

6. Скоморовська Н. Б. Розвиток критичного мислення старшокласників на уроках української літератури : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ. 2016. 40 с.
7. Терно С. О. Теорія розвитку критичного мислення : посіб. для вчителя. Запоріжжя : ЗНУ, 2011. 105 с.

Стаття надійшла до редакції 05.01.2018

Демченко И. В. Развитие критического мышления иностранцев – будущих специалистов авиационной отрасли в процессе формирования положительной мотивации к профессиональной англоязычной коммуникации

Современные требования к содержанию подготовки будущих специалистов авиационной отрасли обуславливают необходимость постоянного совершенствования учебного процесса в летных учебных заведениях. Одним из главных элементов повышения эффективности и качества этого процесса является постоянное совершенствование дидактической составляющей как комплекса приемов, методов и методик, технологий и организационных форм подготовки будущих специалистов авиационной отрасли. В связи с выходом украинского государства на международную арену актуализировалась проблема трансформации от стереотипного мышления к нестандартному мышлению.

Ключевые слова: иностранцы, авиационная отрасль, критическое мышление, летный учебное заведение, педагогическое условие, мотивация, авиационный (английский) язык.

Demchenko I. Development of Foreigners' Critical Thinking – Future Specialists of Aviation Industry in the Formation of Positive Motivation for Professional English Communication

Formation of critical thinking skills involves developing students' ability to analyze learning information from the logic and personal approach in order to use the results for both standard and non-standard situations and problems, as well as the ability to ask new questions, find arguments, and take independent, thought-out solutions. Consequently, the criticality of thinking in the context of our study will be considered as the ability to analyze information from the standpoint of logic and personality-psychological approach in order to apply the knowledge gained to both standard and non-standard situations of aviation industry. Under these conditions, thinking will become consciousness, autonomy, reflexivity, reasonableness, controllability and self-organization, that is, second-order thinking (or high order), which will be called critical thinking. Today, the role of critical thinking in Ukraine comes to the fore. It becomes a solid foundation, which is the basis of solid knowledge. It is difficult for modern Ukrainian universities to train highly skilled professionals who meet the requirements of the modern labor market. The purpose of modern education is not only to provide information to students, but also to promote the development of a critical way of thinking. The needs of economic development, the search for ways to form a responsible and successful personality have led to the emergence of a modern concept of critical thinking. One of the components of the training of foreigners – the future professionals of the aviation industry, which greatly affects the human factor in aviation, is the development of critical thinking in the process of motivation for professional English communication. The conducted analysis of scientific literature allows us to consider «critical thinking» – an active process of knowledge, which is constantly differentiated and systematized from the standpoint of truth, probability, reliability. It was mentioned about a special type of human thinking, for rethinking information, which is determined not only by the stock of knowledge, but also by personal qualities, beliefs and attitudes, aimed at solving the problem through a comprehensive consideration which is based on various sources of information and determining the ways of solving this problem.

Key words: foreigners, aviation industry, critical thinking, flight training establishment, pedagogical condition, motivation, Aviation (English) language.